ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 112, Ocak 2021, s. 259-266

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.47605>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
14.11.2020

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.01.2021

Emrah ONGAN

Güngören Belediyesi, Sosyal Bilimler
emrahongan@hotmail.com

AVRUPA BİRLİĞİ VE ŞANGAY İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ TÜRKİYE İLİŞKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Öz

Dünyanın yaşadığı iki büyük savaşın getirdiği sonuçların ardından, özellikle Avrupa ülkelerinin yaşadığı büyük trajediler sonrasında tüm Avrupa'yı kapsayan bir barışın yapılması ve ekonomik bir birlikteliğin olması için birleşme yoluna gitmişler, 1951 yılında Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg tarafından Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu kurmuşlardır. 1991 Yılında Maaschirt Anlaşması ile Avrupa Birliği adını alan topluluk Günümüze kadar 7 kere büyüme evresine girmiş ve 27 ülkeye ulaşmıştır. Avrupa Birliği 2013 yılındaki son genişlemesinden sonra Brexit olarak adlandırılan 2020 yılında Birleşik Krallık'ın ayrılması sonucunda 26 ülke olarak yoluna devam etmiştir. Birlik, üye olmak için kapısını çalan devletlere kriterler sunmakta, bu kriterleri takip etmekte, gerektiğinde de destek olmaktadır. Günümüzde birlik siyasi olarak son derece etkin bir yapıya sahiptir. Şangay Beşlisi olarak bilinen örgüt ise; kurulması aşamasında daha çok birlik kurmaktan ziyade Eski S.S.C.B ülkeleri ile Çin arasındaki sınır sorunlarının çözülmesine yönelik girişim olarak doğmuştur. 1996 yılında Çin'in Şangay şehrinde toplanan Çin, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Rusya Federasyonu özellikle sınırlarındaki askeri bölgelerde bir dizi anlaşmaya imza atarak da Şangay İşbirliği Örgütünün temelini güçlendirmişlerdir. 2001 yılına gelindiğinde Özbekistan da örgüte katılmış, günümüzde ise Hindistan, Pakistan, Rusya, Çin, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Özbekistan şeklinde 8 üyeye ulaşmış, 4 gözlemci üye (Afganistan, Beyaz Rusya, İran, Moğolistan) ve Örgütün

toplam yüzölçümü yaklaşık 37 milyon km² olup bu alan Asya'nın % 75'i kadardır. Toplam nüfusları ise yaklaşık 2.8 milyar kişi olup dünya nüfusunun %40'ını oluşturmaktadır. Aynı zamanda toplam milli hasılları yaklaşık 8 trilyon dolar civarındadır ve dünya ekonomisinin 1/8'i bu örgüte üye olan ülkelere aittir. Esas olarak örgütün kurumsal olarak yaptırım gücü olarak ise; Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde örgütün Çin ve Rusya tarafında daimi üye statüsünde temsil edilmesidir.

Anahtar kelimeler: Anlaşmalar, Küreselleşme, Organizasyon, Avrupa Birliği, Şangay İşbirliği Örgütü, Türkiye

EUROPEAN UNION AND SHANGAI COOPERATION ORGANIZATION EVALUATION OF TURKEY RELATIONS

Abstract

Following the consequences of the two great wars that live in the world, especially European countries, the experienced fied gone to merge way to be great tragedies after the making of a peace across Europe and an economic unity, in 1951, Germany, Belgium, France, Netherlands, by Italy and Luxembourg They established the European Coal and Steel Community. The community, which was named the European Union with the Maaschirt Agreement in 1991, has entered the growth phase 7 times until today and reached 27 countries. The European Union continued on its way as 26 countries as a result of the departure of the United Kingdom in 2020, which was called Brexit after its last enlargement in 2013 .The Union government to stole the door to become a member of criteria are offered , to follow these criteria , it is also necessary support. Today, the union has a very active political structure .The organization known as the Shanghai Five is; It was born as an attempt to solve the border problems between the former USSR countries and China rather than establishing more unions during the establishment phase . Gathered in Shanghai, China in 1996, China, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, especially in the military border of the Russian Federation in a number of agreements signed in throwing the basis of the Shanghai Cooperation Organization have strengthened. By 2001, Uzbekistan joined the organization, today it has reached 8 members in the form of India, Pakistan, Russia, China, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Uzbekistan, 4 observer members (Afghanistan, Belarus, Iran, Mongolia) and the total area of the organization is approximately 37 million km² and this area is about 75% of Asia . Their total population is approximately 2.8 billion people and constitutes 40% of the world population. At the same time, their total national product is around 8 trillion dollars and 1/8 of the world economy belongs to the countries that are members of this organization. Mainly as the institutional sanction power of the organization; Representation of the organization in the United Nations Security Council in the status of permanent member by China and Russia.

Keywords: Agreements, Globalization, Organization, European Union, the Shanghai Cooperation Organization, Turkey

1.Kuruluşu ve Günümüz Avrupa Birliği

Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında dünyası bilindiği üzere iki kutba doğru hızla ilerlemekteydi. Amerika ve NATO bir yandan, Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı diğer yandan dünyayı kutuplara ayırmışlardı. Bilhassa dünya üzerinde yaşanan en büyük acılardan olan II. Dünya Savaşı yıkımlarının bir an evvel düzeltilmesi, Avrupa’da imar çalışmalarının hızla devam etmesi, daha doğrusu ittifak oluşturarak 1951 yılında Belçika, Federal Almanya, Fransa, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda attıkları imza ile birliğin temelini attılar. Sonrasında bu ülkeler 1957 yılında ekonomik topluluk kurmak amacıyla Roma da anlaşma imzalayarak Avrupa Ekonomik Topluluğu kuruldu.

Avrupa da birlik oluşturma düşüncesini ortaya atan Robert Schuman “ Biz devletler koalisyonu kurmuyoruz, insanları birleştiriyoruz” diyen Jean Monet muhakkak birliğin Avrupa’yı olabildiğince içine alacak şekilde yalnız ticari açıdan değil, sınırların kaldırılması, politik ve askeri açıdan da birleşmesini istemişlerdir ve bugün birçok Avrupa ülkesi NATO üyesi olmasına rağmen, Eurofighter Typhoon tipi savaş uçağını, Tiger helikopterini ortaklaşa üretilip kullanmakta veya üretimine katkı sağlayarak ortak olmaktadır. NATO’nun dağılma sürecine girdiği düşünüldüğünde Avrupa Birliği kendi savunma topluluğunu kurmayı isteyebilecektir. Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron bu konuda görüşlerini “ NATO’nun beyin ölümü gerçekleşti.” Şeklinde kısa süre önce beyan etmiştir. Bu sözler kısa vadede olmasa bile orta- uzun vadede Fransa’nın NATO üyeliğinden ayrılabilceği şeklinde yorumlanabilecek sözlerdir. Oysa ki NATO, Soğuk Savaş boyunca bir yandan “Amerikalıları içerde, Rusları dışarıda, Almanları aşağıda” tutmak işlevini yerine getirirken, bir yandan da bütün ittifak üyelerinin askeri yapılarını entegre etmiştir. (TUĞTAN, 2016)

Birlik kurulduğundan bu yana sürekli demokrasi ve temel hak ve özgürlükler konusunda ilerleyerek devinimini sağlamış, üyelerin kabul aşamasında dahi bu ilkelerden asla taviz vermemektedir. Ekonomisi zayıf adaylar çeşitli vasıtalarla destek olunarak, demokrasi ve siyasi yönden eksiklik görülen adaylar ise fasıllar kapandıkça demokratik olarak geliştirilip tam bir Avrupa Birliği ülkesi şeklinde birliğe katılmaktadır.

Günümüzde artık ittifak ve örgütlenmelerde bulunan ülkeler birbiri ile uyumlu olduğu sürece her zaman kazançlı çıkmaktadır. Avrupa Birliği genişleme sürecini büyük ölçüde tamamlamış, siyasi ve ekonomik olarak dünyanın sözü geçen kurumları arasına girmiştir. Birlik gerek dünya ülkeleri ile yaptığı ticaret hacimlerinin büyüklüğü gerek siyasi yapılanması olsun dünya üzerindeki örgütlenmelerden ileri konumdadır. Uyguladığı ambargolar uygulanan ülkeleri zor durumda bırakmakta, küreselleşen dünyada birlik adına imzalanan anlaşmalar ile üye ülkelerin refah seviyesini artırmaktadır.

Dünya üzerinde Şangay İşbirliği Örgütü, NAFTA, MERCOSUR, BRICKS gibi birçok birlik ve örgüt bulunmakta lakin hiçbir örgüt veya birlik Avrupa Birliği kadar etkili değildir. Üye ülkelerin topyekûn ve disiplinli şekilde hareket etmesi üyelik şartlarından ödün verilmemesi birliği etkili kılan başlıca sebeplerdendir. Ayrıca birliğin organizasyon yapısının tam anlamıyla çalışması birliği diğer örgüt ve birlikler arasından öne çıkaran başlıca unsurlardandır. Büyük Britanya’nın BREXIT ile birlikten ayrılmaya karar verme süreci ayrıldıktan sonra da hala ne yapacağına karar verememesi birliğin etkilerine bir örnektir.

Avrupa Birliğini birlik halinde tutan en önemli unsur; demokratik yapısıdır. Türkiye’nin Kıbrıs’a müdahalesi sonrasında devrilen Albaylar Cuntası sonrasında Demokrasiye geçen

Yunanistan, General Franco sonrasında İspanya ve Portekiz, birliğe katılım için adım atmışlar ve bu adımları karşılıksız kalmamış, birliğe kabul edilmişlerdir. Demokrasinin koşulları da üç ana başlıkta sıralanabilir, Siyasal Haklar, Kişisel Özgürlükler ve Hukukun Üstünlüğüdür. Bu sıralanan mekanizmalar demokrasinin olmazsa olmazlarıdır, bu sağlandığında birlik üyesi ülke daha demokratik yapıya kavuşacak, birlik içerisinde ön plana çıkacak, birliğin kriterlerine bağlı kalacaktır. Avrupa Birliği'nin aday devletler üzerinde demokratik etkiye sahip olabilmesi hem üyelik şartlılığının Birlik tarafından tutarlı ve inandırıcı biçimde uygulanmasına, hem de üyelik için gerekli olan siyasal/demokratik reformların devletler açısından fazla maliyetli olarak algılanmamasına bağlıdır. (SAATÇIOĞLU, 2016)

2. Kuruluşundan Bugüne Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım sürecine Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarından itibaren bakmakta fayda vardır. Avrupa'da toprakları olduğundan başka ülkeler ile coğrafi olarak ilişki içerisinde olması kaçınılmazdı, bunun için öncelikle reform ve rönesans ile başlayıp, sanayi devrimi ile uygarlaşmaya doğru hızla devam eden Avrupa ülkelerine ilgi duyması, toplum yapısını, hatta yerel yönetimlerini bile ("6. Daire-i Belediye Nizamı" ve 7 Haziran 1858 tarihli "Devair-i Belediyeden 6. Daire İtibar olunan Beyoğlu ve Galata Dairesinin Nizam-ı Umumi" nizamnameleriyle başladı. İstanbul, 14 belediye dairesine ayrıldı. Beyoğlu, ilk uygulama olmasına rağmen buraya "6. Daire" denildi. Bu adı almasının nedeni, Paris'te "Sixeme arrondissement" (6. Bölge) diye bilinen Belediye biriminin kentin en mamur bölgesi olmasıydı. 6. Dairenin amaçları ticareti düzenlemek ve Avrupai kent hizmetlerini getirmektir.) (Belediye Tarihçesi, 2020) Avrupa ülkelerine benzemeye çalışan Osmanlı İmparatorluğunu Avrupa'dan ayrı kabul etmek imkânsızdı. I.Dünya savaşında kaybeden tarafta yer alan İmparatorluk, artık yerini Türkiye Cumhuriyetine bırakmıştı. II. Dünya Savaşı sonrası dünyada oluşan kutuplaşma ve Türkiye'nin S.S.C.B'ye coğrafi yakınlığı nedeni ile ABD'nin Türkiye'ye olan ilgisi ve Türkiye'deki Demokrat Parti iktidarının da bu ilgiyi karşılıksız bırakmaması sonucu Türkiye'nin o yıllarda Amerika merkezli politika izlediği gözlemlenebilir. Demokrat Parti, muhakkak ki dış politikada aktif politika izlemiş, Kore'ye asker göndermiş, NATO üyesi olmuş, lakin bunları güvenlik açısından gerçekleştirdiği düşünülebilir. Demokrasinin ve siyasi açıdan Avrupa'da gerçekleşmekte olan bütünleşmelerden uzak kalmış, ancak 1959 yılında AET'ye ortaklık başvurusu için adım atmıştır. 1960 Askeri darbesi sonrasında 1964 yılında yürürlüğe giren Ankara Anlaşması'nın Türkiye'nin birliğe katılmasında ne kadar etkili olduğunun altını çizmek gereklidir. Şöyle ki; Anlaşma'nın 2. maddesinde Anlaşma'nın amacı şöyle belirtilmektedir: "Türkiye ekonomisinin hızlı kalkınmasını ve Türk halkının istihdam düzeyinin ve yaşam koşullarının yükseltilmesini sağlama gereğini göz önünde bulundurarak, taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi özendirir." (Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu Arasında bir Ortaklık Yaratan Anlaşma (Ankara Anlaşması)-12 Eylül 1963, 2020). Ankara Anlaşmasının akabinde Türkiye-AET ilişkilerine sadece ikili olarak değil çok yönlü bakmak gerekir. Türkiye'de yaşanan 1980 yılına değin sürecek hükümet krizleri, Demokrat Parti iktidarının sonlarına doğru Kıbrıs sorununun patlak vermesi ve NATO müttefiki Amerika'nın Kıbrıs Sorununa karşı bakış açısı, Türkiye'nin Avrupa ile bütünleşmesinin ne ölçüde önemli olduğu ve bu uğurda kaybedecek zamanının olmadığı idrak edilememiştir. Katılım süreci çok ağır da olsa işlemiş ve 13 Kasım 1970 tarihinde imzalanan ve 1973 yılında yürürlüğe giren Katma Protokol ile birlikte, Ankara Anlaşması'nda öngörülen hazırlık dönemi sona ermiş ve "Geçiş Dönemi'ne ilişkin koşullar belirlenmiştir. Bu dönemde taraflar arasında sanayi ürünleri, tarım ürünleri ve kişilerin serbest

dolaşımının sağlanması ve Gümrük Birliği'nin tamamlanması öngörülmüştür. 1971 yılı itibarıyla, Katma Protokol çerçevesinde, Topluluk, bazı petrol ve tekstil ürünleri dışında Türkiye'den ithal ettiği tüm sanayi mallarına uyguladığı gümrük vergileri ve miktar kısıtlamalarını tek taraflı olarak sıfırlamıştır. Buna karşılık, Türkiye'nin AB kaynaklı sanayi ürünlerinde gümrük vergilerini tedricen sıfırlaması öngörülmüş ve böylece Gümrük Birliği'nin fiilen yürürlüğe girmesi için 22 yıllık bir süre tanınmıştır. (Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihçesi, 2020). Türkiye ve Avrupa Birliği ilişkilerinde mihenk taşlarından birisi de 12 Eylül 1980 Askeri müdahalesidir. Birliğin olmazsa olmazlarından olan demokratik yönetim, kişi hak ve özgürlükleri, siyasi bağımsızlık, müdahale ile rafa kaldırılmış, dolayısı ile de yönetimdeki askeri yönetim ve Avrupa Ekonomik Topluluğu beraber düşünilemeyeceği için, ilişkiler resmen askıya alınmıştır.

1983 yılına gelindiğinde Türkiye'de asker yönetimi sivillere bırakmış ve sandıktan Turgut ÖZAL'ın Anavatan Partisi birinci çıkmıştır. Turgut ÖZAL dünyadan kopan ülkeyi yeniden canlandırmak adına dışa açılmış, Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkileri yakınlaştırdıktan sonra da demokrasiye geçiş adına 1987 yılında topluluğa üyelik başvurusunda bulunulmuş lakin topluluk komisyonu Türkiye'nin, topluluğa katılmaya ehil olmakla beraber birçok alanda gelişmesi gerektiğini ifade etmiştir. Buna rağmen Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki Gümrük Birliği 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 1999 Helsinki Zirvesi sonucunda Türkiye'nin Birliğin yeni Genişleme Politikası çerçevesinde diğer aday ülkelerle beraber aynı şartlarda katılacağı açıklanmıştır. Aradan beş sene geçmiş ve nihayet 17 Aralık 2004 tarihinde Brüksel'de düzenlenen Zirve toplantısında Türkiye'nin siyasi kriterleri yeterli ölçüde karşıladığı belirtilerek 3 Ekim 2005 tarihinde AB'ye katılım müzakerelerinin resmen başlatılması yönünde karar alınmıştır. (Türkiye-AB İlişkileri, 2020). Avrupa Birliğine üye olma aşamasında birlik ile aday ülke arasında görüşmeler müzakere şeklinde gerçekleştirilmektedir. Müzakereler müktesebat olarak bilinen AB yasaları bütünü benimsenmesi ve uygulanmasıyla ilgilidir. Müktesebat 35 başlık altında gruplanmış yaklaşık 130.000 sayfadan oluşmakta ve AB'ye Üye Ülkelerin uyması gereken kuralları ortaya koymaktadır. Bir aday ülke olarak Türkiye'nin, mevzuatının önemli bir kısmını AB yasalarına uygun hale getirmesi gerekmektedir. Bu da, çevreden yargı sistemine, ulaştırmadan tarıma ülkedeki bütün sektörleri ve halkın tümünü etkileyecek temel toplumsal değişikliklerin yapılması anlamına gelmektedir. (Katılım Müzakereleri, 2020).

3. Küresel dünya ve Şangay İşbirliği Örgütü

Dünya üzerinde yeni sömürge arayışlarının küresel çerçevede çok uluslu şirketler tarafından gerçekleştiği düşünülebilir. Bu şirketlerin gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelere kendilerine ait ürün üretemeyecekleri öğütlenerek, ucuz işgücünden faydalanıp, markanın sadece ismini kullanarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Bu çerçevede ülkeler gelişme gösterse de muhakkak kendine yakın veya uzak, kültürel farklılıkları olsa bile ortak çıkarlar için hareket edebilen topluluk oluşturmaları kati şekilde önem taşıyan bir sonuçtur. İşte bunlardan biri de önceden Rusya ve Çin arasında sınır güvenliğinin sağlanması amacıyla kurulan daha sonraları ise nüfus ve ekonomi olarak dünyanın önde gelen birlikleri haline gelen Şangay İşbirliği Örgütüdür. Örgüt 1996 yılında Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan tarafından “Sınır Bölgelerindeki Askeri Alanlarda Güven Artırıcı Önlemlere İlişkin Önlemlere İlişkin Anlaşma”nın imzalanması ile nihai aşamaya gelinmiş, böylece Şangay Beşlisi ortaya çıkmıştır. 2001 yılından itibaren ise Şangay İşbirliği Örgütü adını almıştır. Örgüt bu amaçla ortaya çıksa da ekonomik ve siyasi açıdan kısa zamanda çok yol kat edilmiştir. Lokomotif görevi gören Çin

ve Rusya'nın ekonomik ve askeri gücü göze çarpmakta diğer üye ülkeler bölgesel güvenlik ve karşılıklı işbirliği ile ekonomik siyasi açıdan destek bulmak amacını gütmektedirler. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi içinde Çin ve Rusya yer almaktadır. Bu iki ülkenin dünya petrol ve doğal gaz rezervlerinin önemli bir kısmını elinde bulundurması da bu örgüte stratejik üstünlük sağlamaktadır. Aynı zamanda örgüt dünyanın en büyük pazarına sahip olduğu gibi, en büyük enerji üretim bölgesi ile dünyanın en büyük enerji tüketim bölgeleri arasında bulunmaktadır. Çin'in örgütün beş üyesi ile arasındaki ticaret hacmi 2001 yılındaki 12.22 milyar dolardan 2017 yılında 102 milyar dolara yükselirken, Şangay İşbirliği Örgütü'ne üye ülkelerin 2017 yılındaki dış ticaret hacmi 3 trilyon 580 milyar dolara ulaşmıştır. Örgütün yıllık ticaret rakamlarındaki büyüme oranlarına bakıldığında ise ortalama % 30'u bulmuştur. (ABDULLAH, 2019)

Örgütte şu anda sekiz üye bulunmakta bunlar Çin, Rusya, Kırgızistan, Tacikistan, Kazakistan, Özbekistan, Hindistan ve Pakistan, bu üyeler ekonomik ve siyasi yapıları ile Çin ve Rusya'nın itici gücüne ihtiyaç duymaktadır. Bunların haricinde gözlemci ülke olarak; İran, Moğolistan, Afganistan ve Belarus, Diyalog ortağı ülkeler; Türkiye Azerbaycan, Sri Lanka, Ermenistan, Kamboçya ve Nepal'dir.

Şangay İşbirliği Örgütü'nü sadece yüzölçümü ve nüfus olarak düşünmemek gerekir, örgüt askeri olarak dünyadaki nükleer silahlara sahip ve sahip olmak isteyen ülkeleri de bünyesinde barındırmaktadır. Nükleer silah üretimi güçlü ekonomi isteyen bir lükstür. Ayrıca günümüz şartlarında dünya ülkelerinden tepki alan ve hatta ülkeyi ambargo uygulanması ile karşı karşıya bırakan bir çalışmadır. Ayrıca örgüte üye ülkelerin siyasi yapıları da tartışma konusu olabilir Türki Cumhuriyetlerdeki liderlerin sürekli aynı kişiler olması veya çok azının değişmiş olması, Çin'deki post-modern komünist sistem, Rusya'daki yıllardır süren ve süreceği varsayılan Putin iktidarı, gözlemci ülkelerden Belarus'taki seçim sonuçlarının sonrasında ortaya çıkan halk hareketleri gibi demokratik açıdan örgüt üyelerinin kendi ülkelerinde de demokrasiyi tam olarak uyguluyor olmaları örgütün demokratik yönü ile ilgili tartışmalara noktayı koyacaktır.

4. Türkiye ve Şangay İşbirliği Örgütü İlişkileri

Türkiye, jeopolitik konumu itibarı ile bir taraftan Kafkaslar yolu ile Hazar Denizi'ne ve Orta Asya'ya diğer yandan Balkanlar üzerinden Adriyatik denizine erişebilecek bir coğrafya üzerinde bulunmakta. Diğer taraftan Fırat ve Dicle nehirleri üzerinden körfez bölgesine de açılabilir. Jeopolitik bakımdan ortaya çıkan bu avantaja bölgedeki hem sayısal hem nitelikli insan gücü kaynaklar, ekonomik ve askeri güç bakımından üstünlüğü de eklenirse kendiliğinden bölgesel bir güç konumuna gelebileceği tartışmasızdır. (ÇOMAK, 2005). Bu bilgilerden hareket edildiğinde dahi Türkiye'nin ne derece öneme haiz ve aynı derecede sorunlu bir coğrafyada olduğu tartışmasız bir gerçektir. Geçmişte ipek yolu üzerinde bulunan, günümüzde petrol ve doğal gaz rezervlerine sahip Orta Asya ülkeleri, yükselen süper güç Çin ve Putin sonrası eski günlerine dönen ve Amerika'yı dünya liderliği yarışında yalnız bırakmayan Rusya, tartışmasız Türkiye'nin bu örgütte olmasını reddetmeyeceklerdir. Lakin coğrafya olarak nispeten uzak ve düşünülen çalışmaların maliyetli olması, ilk etapta ilişkilerde zaman kaybettirmiş, buna rağmen Türkiye'nin şu anki şartlarda gözlemci ülke olması olarak örgüte üyelik sürecinin bir aşaması olduğu varsayılabilir. Üye ülkeler ile alış veriş daha çok münferiden gerçekleştiren Türkiye, NATO üyesi olmasına karşın Rusya'dan S-400 Hava Savunma Sistemi almış, bu sistem öncesinde de Çin üretimi FD-2000 Hava Savunma

Sisteminin alım ihalesini iptal etmişti. Sonuçta örgüt ile ilişkisini daha çok ticari olarak nitelendiren Türkiye, örgüte katılması halinde bu ilişkiyi farklı zeminlerde değerlendirme yoluna gidecektir. Esas önemli olan petrol ve doğalgazın Avrupa'ya taşınmasında Türkiye'nin köprü olarak kullanılıp, kullanılmayacağıdır.

5. Türkiye'nin Seçimi Avrupa Birliği ve Şangay İşbirliği Örgütü

Medeniyetlerin beşiği olan Türkiye yüzyıllardan beri tarih sahnesinden inmemiş, 600 yıl süren bir imparatorluğun sonucunda cumhuriyet olarak kurulmuş, modern dünya ile bütünleşmeyi kendine şiar edinmiş bir ülkedir. Bunun içinde kapısına gelen fırsatları çok iyi değerlendirmesi gerekmektedir. Dünyadaki güçlü ve saygın ordulardan kabul edilen ordusu ile yaklaşık 70 yıllık NATO üyeliği, 1959 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğuna başvuru ile başlayan çeşitli zorluklardan geçtikten sonra müzakere aşamasına geline Avrupa'ya tam olarak bağlanma arzusu ile Türkiye, Birleşmiş Milletlerde Genel Kurul Başkanı olarak görev yapacak temsilcisi ile kendisinden vazgeçilemeyecek kadar değerli bir ülkedir. En ileri düzeyde müttefiki Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerinde restleşmeler ve krizler yaşansa dahi iki müttefik, köprüleri hiçbir zaman yıkmamıştır. Bu önemli hususların dışında elbette dünyanın bir parçası olduğu için diğer ülkeler ile de gerek ticari gerek askeri olarak temas içerisinde olduğundan Şangay İşbirliği Örgütü ile de bağ kurmuş ve bu bağ diyalog ortağı şeklinde devam etmektedir. Kuzey komşusu Rusya'dan S-400 Hava Savunma Sistemi alarak ticaret hacmini daha da genişletmiş, diğer yandan da zaten organik bağ içerisinde olduğu Orta Asya cumhuriyetleri ve Çin Halk Cumhuriyeti ile ilişkisini daha geliştirme yoluna gitmiştir.

Esasında Türkiye bağlanacağı organizasyonu başka bir organizasyona tercih edecek midir? Yıllardan beri kapısını aşındırdığı Avrupa Birliğine tam üyelik için Türkiye'yi zor ve çetin yollar beklemektedir. Buradaki en önemli husus her iki tarafında iyi niyet çerçevesi içinde hareket etmesidir, lakin ne yazık ki aradan geçen zamana rağmen bu doğrultuda ne Avrupa Birliği ne de Türkiye hayal edildiği ölçüde girişim sağlayamamıştır. Dolayısı ile 35 faslın yalnızca 16 adedi müzakereye açılmış, bir tanesi geçici olarak kapatılmıştır. Birlik üyesi Güney Kıbrıs Rum Kesimi ve Yunanistan müzakerelerde blokaj uyguladığı ve bu yönde arzulu olduğu su götürmez bir gerçektir. Bu duruma karşın Türkiye, birlik içerisindeki yaptırım gücü fazla olan üyeler ile temaslarında ve müzakereleri görüşürken birliğe girme arzusunu hissettirmelidir. Buna karşın Türkiye, Şangay İşbirliği Örgütünü Avrupa Birliğine girmemesi halinde katılacağı bir yapı olarak düşünebilir. Lakin atlanılmaması gerekli bir gerçek Avrupa Birliği Türkiye'yi dışlasa bile hiçbir zaman kapıyı kapatmamış olmasıdır. Yapısı ve kurumları ile bir demokrasi yurdu olan birlik, müzakereler esnasında fasıllar kapandıkça üye olmak isteyen ülkeyi demokratik açıdan olgun hale getirmekte, ekonomik olarak ise desteklemektedir. Oysaki Avrupa Birliğine göre yeni bir yapı olan Şangay İşbirliği Örgütü'nün üyesi olan ülkelerin demokratik yapıları hem de kurumsal olarak çok farklı boyutta düşünülmekte bütünleşik bir yapı olmaktan ziyade ticari anlamda bir organizasyon olarak göze çarpmaktadır.

KAYNAKLAR

- Abdullah, E. (2019). Şangay İşbirliği Örgütü'nün Kuruluşu ve Gelişimi. E. Abdullah içinde, Küresel Sistemde Çok Kutupluluk ve Şangay İşbirliği Örgütü (s. 63). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Belediye Tarihçesi. (2020, 10 24). www.beyoglu.bel.tr: https://beyoglu.bel.tr/belediye-tarihcesi-3.html adresinden alındı

- Çomak, h. (2005). A. Sandıklı, & i. Güllü içinde, geleceğin süper gücü çin (s. 250). İstanbul: tasam yayınları.
- Katılım Müzakereleri. (2020, 10 29). www.avrupa.info.tr: <https://www.avrupa.info.tr/tr/katilim-muzakereleri-720> adresinden alındı
- Saatçiođlu, B. (2016). Avrupa Birliği ve Demokratikleřme. B. Akçay, & İ. Göçmen içinde, Avrupa Birliği Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politiklar (s. 782). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Tuğtan, m. A. (2016). Avrupa güvenlik ve savunma politikası. A. Kaya, s. Aydın Düzgıt, y. Gürsoy, & ö. Onursal beşgöl içinde, avrupa birliği'ne giriş tarih, kurumlar, ve politikalar (s. 258). İstanbul: istanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu Arasında bir Ortaklık Yaratan Anlaşma (Ankara Anlaşması)-12 Eylül 1963. (2020, 25 10). www.mfa.gov.tr: http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ile-avrupa-ekonomik-toplulugu-arasinda-bir-ortaklik-yaratan-anlasma-_ankara-anlasmasi_-12-eylul-1963-.tr.mfa adresinden alındı
- Türkiye-AB İlişkileri. (2020, 10 27). www.turabder.org: <https://turabder.org/turkiye-ab/turkiye-ab-iliskileri/> adresinden alındı
- Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihçesi. (2020, 10 26). www.ab.gov.tr: <https://www.ab.gov.tr/111.html> adresinden alındı